

УДК 378.147.31

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАСОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ЛІНГВОМЕТОДИКИ ДЛЯ ВНЗ

Інна Хижняк

кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ Донецької області, Україна
innakhieshn@gmail.com

Анотація. У статті обґрунтовано авторську класифікацію засобів електронної лінгвометодики за метою застосування в навчальному процесі вишу та способом представлення інформації, розроблену з урахуванням характерних особливостей методики навчання мови як провідної дисципліни фахової підготовки майбутнього вчителя та наявних нині підходів до класифікації електронних освітніх ресурсів і засобів навчання. Автор подає загальну характеристику засобів кожної групи та описує шляхи їхнього використання в процесі навчання лінгвометодики у ВНЗ. На цих засадах виокремлено такі групи засобів електронної лінгвометодики та їхні основні різновиди: навчально-методичні (мультимедійні презентації, підручники, посібники, нормативна освітня документація з мови (школа) та лінгвометодики (ВНЗ), лінгвометодичні практикуми, наочні посібники та ін.); контентні (словники, довідники, енциклопедії, архіви, репозитарії, банки даних та ін.); мережеві (дистанційні курси, вебінари, лінгвометодичні сайти тощо); контрольні (тести, завдання).

Ключові слова: електронні освітні ресурси; електронні засоби навчання; електронна лінгвометодика; вищий навчальний заклад.

КЛАССИФИКАЦИЯ СРЕДСТВ ЭЛЕКТРОННОЙ ЛИНГВОМЕТОДИКИ ДЛЯ ВУЗОВ

Инна Хижняк

кандидат педагогических наук, доцент
ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»,
г. Славянск Донецкой области, Украина
innakhieshn@gmail.com

Аннотация. В статье обоснована авторская классификация средств электронной лингвометодики по цели применения в учебном процессе вуза и способу представления информации, разработанная с учетом характерных особенностей методики обучения языку как ведущей дисциплины профессиональной подготовки будущего учителя и наличествующих в настоящее время подходов к классификации электронных образовательных ресурсов и средств обучения. Автор дает общую характеристику средств каждой группы и описывает пути их использования в процессе обучения лингвометодике в вузе. На этой основе выделяются такие группы средств электронной лингвометодики и их основные разновидности: учебно-методические (мультимедийные презентации, учебники, пособия, нормативная образовательная документация по языку (школа) и лингвометодике (вуз), лингвометодические практикумы, наглядные пособия

и др.); контентные (словари, справочники, энциклопедии, архивы, репозитории, банки данных и др.); сетевые (дистанционные курсы, вебинары, лингвометодические сайты и т.п.); контрольные (тесты, задания и др.).

Ключевые слова: электронные образовательные ресурсы; электронные средства обучения; электронная лингвометодика; высшее учебное заведение.

CLASSIFICATION OF E-LINGUOMETHODOLOGY TOOLS FOR HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Inna Khyzhnyak

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

SHEE “Donbas State Pedagogical University”

Sloviansk, Donetsk Region, Ukraine

innakhieshn@gmail.com

Abstract. E-linguomethodology tools for high school classification is substantiated in the article. The author represents the own classification, which founded on the purpose of use this tools in the educational process and ways of presenting information. The classification is designed with specific features of the teaching languages methodology as a leading discipline of the future teachers’ professional training and on the available today approaches to the electronic educational resources and training tools classification. Besides the author gives the general description of the each group of electronic learning tools and describes ways to use them in the linguomethodology process in high pedagogical school.

On this basis the author distinguishes the following groups of e-linguomethodology tools and their main varieties: teaching (multimedia presentations, e-books, training aids, educational normative documentation of the language (common school) and (high school), trainers, visual aids, etc.); content (dictionaries, reference books, encyclopedias, archives, repositories, databases, etc.); network (distance courses, webinars, sites of the linguomethodology, etc.); control (tests, tasks, etc.). Each of these classification’s varieties have own specific about the semantic and structural organization, linguomethodological features, ways of using in the professional education. Union in the groups is caused by these factors and the nature of the training material, which is offered to the students, and the purpose of tools use in the educational process. The theoretical and practical research results of the classification varieties using in the educational process are allowed the author concluded that in the modern Ukrainian e-linguomethodology not yet worked out the finished e-learning tools. Therefore, universities pedagogues must to design and implement it using the software environments of general and specialized nature.

Key words: electronic educational resources; e-learning; e-linguomethodology; higher education institution.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Уже понад десятиліття в освітній системі України активно розвивається проблема застосування електронних навчальних ресурсів, про що, зокрема, свідчать нормативні документи МОН України, наприклад: «Про проведення педагогічного експерименту щодо навчання майбутніх вчителів та вчителів інформаційно-комунікаційним технологіям» (2005 р.), «Щодо функціонування Інтернет-порталу «Єдине освітнє інформаційне вікно

України»» (2010 р.), «Про проведення експериментального випробовування електронного пристрою для читання «PocketBook» в загальноосвітніх навчальних закладах I – III ступенів» (2011 р.), «Про заходи щодо впровадження електронного навчального контенту» (2011 р.), «Положення про електронні освітні ресурси» (2012 р.), «Про систематизацію досвіду використання електронних освітніх ресурсів» (2016 р.) та ін.

У цих та інших освітянських документах обґрунтовується необхідність зрушень у нинішній системі освіти в Україні та вказуються провідні шляхи їхньої реалізації на практиці. Зокрема в професійній педагогічній освіті на перший план виходить опанування майбутніми вчителями не лише інформаційно-комунікаційних технологій, але і їхніх інноваційних форм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання електронних засобів навчання, їхньої класифікації, загальні проблеми використання електронних ресурсів у навчальному процесі ВНЗ висвітлюються в працях значної кількості відомих вітчизняних учених та практиків: В. Биков, І. Богданова, К. Бугайчук, С. Буртовий, В. Вембер, Ю. Вороненко, Л. Гаврілова, О. Гриценчук, Р. Гуревич, Н. Дементієвська, О. Діденко, М. Жалдак, Ю. Жук, М. Кадемія, Л. Карташова, Т. Коваль, В. Козлов, Н. Кононець, О. Корбут, І. Кузбїт, В. Лапінський, В. Мадзігон, Є. Машбиць, Н. Морзе, В. Олійник, П. Полянський, В. Сергієнко, С. Сисоєва, М. Смільсон, О. Спїрін, О. Хуторської, Д. Чернілевський, В. Шевченко, М. Шишкіна та ін.

Сучасні дослідники не оминають увагою і різних аспектів застосування електронних засобів навчання в галузі лінгвометодики: В. Бадер, Л. Бїденко, Н. Голївер, Н. Дарчук, Л. Дворецька, Г. Дегтярьова, Г. Дїдук-Ступ'як, І. Довгий, С. Колода, І. Костїкова, Л. Морська, Є. Полат, О. Сербенська, О. Федик, Т. Шарова, С. Шаров, Ю. Шепетко, Є. Шох та ін. Однак наявні наразі класифікації електронних засобів навчання мають здебільшого загальний характер, що вимагає більш докладного розгляду цього питання з позицій лінгвометодики та проблем її навчання у виші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування класифікації засобів електронної лінгвометодики для вишу, розробленої з урахуванням характерних особливостей методики навчання мови як провідної дисциплїни фахової підготовки майбутнього вчителя та наявних

нині підходів до класифікації електронних освітніх ресурсів і засобів навчання, а також загальна характеристика засобів кожної групи та шляхів їхнього використання в процесі навчання лінгвометодики у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нормативному «Положенні про електронні освітні ресурси» останні визначаються як складова частина навчально-виховного процесу, що має навчально-методичне призначення, використовується для забезпечення навчальної діяльності здобувачів і є одним із головних елементів інформаційно-освітнього середовища вишу [7]. Зауважуючи, що електронний освітній ресурс повинен мати принципово нові якості, які ґрунтуються на використанні гіпермедіа й віртуальної реальності, забезпечують високий рівень наочності, ілюстративності й високу інтерактивність, нові форми структурованого подання великих обсягів інформації і знань. В. Козлов, О. Сальников та ін. прирівнюють електронні освітні ресурси до освітніх середовищ, бо, окрім текстової інформації, вони містять велику кількість мультимедійного матеріалу, дозволяють працювати з віддаленими ресурсами і швидко переходити до різноманітних частин у межах електронного видання [6, с. 75].

А. Хуторської зазначає, що дидактична роль і функції кожного засобу навчання закладаються в них на етапі проектування і виготовлення: компенсаторність – полегшення процесу навчання, зменшення витрат часу, сил і здоров'я вчителя й учнів; інформативність – передача необхідної для навчання інформації; інтегративність – розгляд досліджуваного об'єкта або явища окремо і загалом; інструментальність – безпечне і раціональне забезпечення певних видів діяльності учнів і педагога [8, с. 34].

Узагальнюючи основні напрями змін та позитивний вплив на зміст вищої освіти, пов'язані із застосуванням електронних освітніх ресурсів, І. Богданова вказує на такі: розширення теоретичних основ навчальних курсів; поглиблення фундаментальних знань, різностороннє й ґрунтовне вивчення відповідної предметної галузі; додаткові можливості щодо побудови інтегрованих курсів, посилення міжпредметних зв'язків, комплексності вивчення навколишньої дійсності; можливість вивчення реальних виробничих і соціальних ситуацій; посилення ефективності навчання завдяки значному розширенню кола розв'язуваних завдань, значній гнучкості управління навчальною діяльністю; зміни у

співвідношенні різних організаційних форм навчальної діяльності та ін. [2].

Разом із тим Р. Гуревич, М. Кадемія та ін. конкретизують і низку негативних наслідків, до яких може призвести використання сучасних засобів ІКТ в усіх формах навчання: «тотальна індивідуалізація», згортання соціальних контактів, «принцип економії сил» (запозичені з мережі Інтернет готові проекти, реферати, доповіді, розв'язання завдань та ін.), формування «шаблонного мислення», негативний вплив на здоров'я всіх учасників навчального процесу тощо [4, с. 48 – 49].

У науковому середовищі вчених та практичних дослідників у галузі інформатики широке коло електронних освітніх засобів (ЕОР), використовуваних нині в навчальному процесі вищої школи, класифікується за багатьма параметрами, наприклад:

1. Функціональне призначення: навчально-методичні, методичні, навчальні, допоміжні, контрольні ЕОР.

2. Вид освітньої діяльності: для лекцій, для практикумів, для самостійної роботи, для дистанційного навчання, для самоосвіти, для короткотривалих курсів і для системи підвищення кваліфікації.

3. Ступінь дидактичного забезпечення: ціла спеціальність, одна дисципліна, тема (розділ) дисципліни, частина теми.

4. Організація за характером тексту: моновидання та збірки вихідних даних.

5. Цільове призначення: офіційні, наукові, науково-популярні, довідкові, рекламні.

6. Природа основних даних: текстові (символьні), наочні, звукові, програмні, мультимедійні.

7. Характер взаємодії користувача і ЕОР: детерміновані, недетерміновані (відкритого і закритого доступу).

8. Технологія розповсюдження: автономні, мережеві, комбіновані [1; 3; 4; 5; 6].

У межах розгляду засобів електронної лінгвометодики для ВНЗ варто зосередитись на класифікаціях, що безпосередньо стосуються застосовуваних електронних продуктів. Зокрема, більшість із них можна визначити як різні за функціональним призначенням, видом освітньої діяльності та технологією розповсюдження (усі різновиди цих класифікацій вповні використовуються електронною лінгвометодикою в

навчальному процесі вишу), а також як здебільшого тематичні чи дисциплінарні збірки вихідних даних науково-популярного та навчального характеру, текстові, недетерміновані засоби.

Педагогічні класифікації електронних засобів навчання менше враховують технологічні особливості, проте ближчі до сфери застосування електронних ресурсів, напр., класифікація Д. Чернілевського за методичним призначенням програмного засобу:

- засоби для здобуття певного рівня знань через зворотний зв'язок;
- тренажери для відпрацювання спеціальних умінь і навичок;
- програми для контролю за рівнем володіння та засвоєння навчального матеріалу;
- інформаційно-пошукові системи та інформаційно-довідкові програмні засоби для систематизації інформації та формування навичок її пошуку;
- імітаційні засоби, що представляють аспект реальності для вивчення структурних чи функціональних характеристик;
- моделюючі засоби для створення моделі явища, процесу або ситуації з метою їх дослідження;
- демонстраційні програмні засоби, які забезпечують унаочнення матеріалу;
- навчально-ігрові, що застосовуються для подання навчальних ситуацій;
- програмні засоби, що можуть використовуватися для організації діяльності в процесі позааудиторної роботи [9, с. 22].

Вочевидь більша придатність цієї класифікації до потреб електронної лінгвометодики у вищій школі, утім, її докладність та деякі види засобів, що застосовуються переважно на заняттях із дисциплін природничо-технологічного спрямування вимагають узагальнення.

У «Положенні про електронні освітні ресурси» за основу класифікації взято лише функціональну ознаку і всі ЕОР об'єднано в 4 групи, що уможливило для нас подальше застосування системного підходу до класифікації засобів електронної лінгвометодики у ВНЗ: навчально-методичні (навчальні плани, робочі програми навчальних дисциплін, розроблені відповідно до навчальних планів); методичні (методичні

вказівки, методичні посібники, методичні рекомендації для вивчення окремого курсу та керівництва з виконання проектних робіт, тематичні плани); навчальні (електронні підручники та навчальні посібники); допоміжні (збірники документів і матеріалів, довідники, покажчики наукової та навчальної літератури, наукові публікації педагогів, матеріали конференцій, електронні довідники, словники, енциклопедії); контрольні (тестувальні програми, банки контрольних питань і завдань із навчальних дисциплін та ін.) [7].

Узагальнення вказаних груп і окремих різновидів електронних засобів навчання відповідно до потреб електронної лінгвометодики у ВНЗ та конкретизація найбільш поширених їхніх складників приводить до висновку, що найбільш доцільною є класифікація засобів електронної лінгвометодики для ВНЗ за метою та способом подання лінгвометодичної інформації.

ЗАСОБИ ЕЛЕКТРОННОЇ ЛІНГВОМЕТОДИКИ ДЛЯ ВНЗ			
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ	КОНТЕНТНІ	МЕРЕЖЕВІ	КОНТРОЛЬНІ
☐ мультимедійні презентації	☐ словники	☐ дистанційні курси	☐ тести
☐ підручники	☐ довідники	☐ вебінари	☐ завдання
☐ посібники	☐ репозитарії	☐ відеокурси	
☐ нормативна документація	☐ бібліотеки	☐ лінгвометодичні сайти	
	☐ портфоліо	☐ відеоконференції	
☐ методичні вказівки			
☐ лінгвометодичні практикуми			

Кожен із виокремлених у класифікації різновидів має свою специфіку щодо змістової та структурної організації, а також методичні особливості застосування в професійній лінгвометодичній освіті. Об'єднання в групи обумовлено саме цими чинниками, а також характером навчального матеріалу, пропонованого здобувачам, та метою його застосування в навчальному процесі.

Так, провідним призначенням засобів навчально-методичної групи є інформаційно-пояснювальне, а переважною сферою застосування –

лекційні та практичні заняття з дисциплін лінгвометодичного спрямування. Безперечно, ця група засобів електронної лінгвометодики знаходить своє застосування і в самостійній, і в індивідуальній, і в інших формах навчальної діяльності здобувачів, проте використання здебільшого в аудиторній роботі – їхня визначальна риса.

Для лекційних занять найбільш характерним є застосування мультимедійних презентацій, фрагментів е-підручників і е-посібників, а основою роботи здобувачів на практичних заняттях із лінгвометодики почасти виступають аналіз типових та базових навчальних планів, навчальних програм з рідної мови для початкової школи, для ВНЗ, частин НМК із дисциплін лінгвометодичного спрямування, представлених у електронній формі, а також робота з лінгвометодичними тренажерами, методичними й наочними посібниками, рекомендаціями тощо.

Контентну групу засобів, навпаки, більше призначено для самостійної роботи здобувачів, адже ці зразки спрямовано на підвищення рівня їхньої лінгвометодичної компетентності, зокрема груп її конструктив: базових (мовні словники, довідники, педагогічні енциклопедії та ін.), основних (портфоліо, е-бібліотеки, відеотеки та ін.), надбудовних (репозитарії, бібліотеки, банки даних, архіви тощо). Контентні засоби мають служити основою завдань для самостійної роботи, індивідуального навчання, поглибленого вивчення курсу лінгвометодики в гуртковій та факультативній роботі. Найбільшого ж значення засоби цієї групи набувають у дослідницькій діяльності здобувачів.

Мережеві засоби за метою застосування можуть мати навчально-методичний (дистанційний курс, відеокурс, відеолекція та ін.), контентний (веб-ресурс), чи контрольний (відеоконференція, форум, чат та ін.) характер. Однак об'єднання їх в окрему групу обумовлено способом представлення інформації та синхронним (у реальному часі) чи асинхронним (у віртуальному часі) способом мережевої комунікації типу: суб'єкт освітнього процесу ↔ мережа ↔ суб'єкти освітнього процесу.

Контрольна група засобів електронної лінгвометодики для ВНЗ, відповідно, виконує провідну функцію діагностики й вимірювання рівня розвитку лінгвометодичної компетентності здобувачів під час опанування базового курсу лінгвометодики та суміжних курсів лінгвометодичного спрямування. У межах цієї групи переважним використанням вирізняються тестові середовища, розроблені в різних системах, почасти

он-лайнного характеру, а також локальні збірки лінгвометодичних завдань, задач тощо.

Висновки. Отже, засоби електронної лінгвометодики з рідної мови найдоцільніше класифікувати за метою застосування в навчальному процесі вишу та способом представлення інформації. На цих засадах виокремлюються такі групи засобів електронної лінгвометодики та їхні основні різновиди: навчально-методичні (мультимедійні презентації, підручники, посібники, нормативна освітня документація з мови (школа) та лінгвометодики (ВНЗ), лінгвометодичні практикуми, наочні посібники та ін.); контентні (словники, довідники, енциклопедії, архіви, репозитарії, банки даних та ін.); мережеві (дистанційні курси, вебінари, лінгвометодичні сайти тощо); контрольні (тести, завдання).

У сучасній українській електронній лінгвометодиці ще не напрацьовано готових електронних засобів навчання, тому викладач вишу має самостійно розробляти й реалізовувати їх за допомогою програмних середовищ загального та спеціалізованого характеру, із наступним створенням лінгвометодичних систем відкритої освіти за допомогою власних чи університетських (факультетських, кафедральних) сайтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антошук С. В. Інформаційно-освітні ресурси відкритої освіти [Електронний ресурс] / С. В. Антошук. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/Kalachova/ss-30706764>
2. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : дис. ... д. п. н. : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / І. М. Богданова / Південноукраїнський ДПУ імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2003. – 441 с.
3. Буртовий С. В. Електронні засоби навчання – від теорії до практики : метод. посібн. / С. В. Буртовий. – Кіровоград : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2014. – 48 с.
4. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. – Львів : Сполом, 2012. – 506 с.
5. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / [В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін.]; за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова – К. : Педагогічна думка, 2010. – 160 с.
6. Козлов В. Електронні освітні ресурси. Загальні вимоги та методика створення / В. Є. Козлов, О. М. Сальников // Честь і закон. – № 1 (44). – 2013. – С. 73 – 76.
7. Положення про електронні освітні ресурси (затв. Наказом МОНмолодьспорт України № 1060 від 01.10.2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>

8. Хуторской А. В. Интернет в школе. Практикум по дистанционному обучению / А. В. Хуторской. – М. : ИОСО РАО, 2000. – 304 с.
9. Чернілевський Д. В. Дистанційна освіта та її інформаційні технології: дидактичні технології широкодоступного навчання : навч. посібн. / Д. В. Чернілевський. – К. : Університет Україна, 2006. – 380 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Antoshchuk, S.V. Informatsiino-osvitni resursy vidkrytoi osvity [Information and Educational Resources of Open Education]. Retrieved from <http://www.slideshare.net/Kalachova/ss-30706764> [in Ukrainian].
2. Bogdanova, I. M. (2003). Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv na osnovi zastosuvannya innovatsiinykh tekhnolohii [Future Teachers Professional and Pedagogical Training of Through the Use of Innovative Technologies]. *Doctor's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
3. Burtoviy, S.V. (2014). *Elektronni zasoby navchannia – vid teorii do praktyky* [Electronic Learning Tools – From Theory to Practice]. Kirovograd: KZ “KOIPPO imeni Vasilya Suhomlinskogo” [in Ukrainian].
4. Gurevich, R. S. (2012). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v profesiinii osviti* [ICT in Professional Education]. Lviv: Spolom [in Ukrainian].
5. Lapinsky, V. V., Pilipchuk, A. J., Shishkina M. P. et al. (2010). *Zasoby informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii yedynoho informatsiinoho prostoru systemy osvity Ukrainy* [Means of ICT Common Information Space of Education Ukraine]. V. Yu. Bykov (Ed.). Kyiv: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].
6. Kozlov, V. (2013). Elektronni osvitni resursy. Zahalni vymohy ta metodyka stvorennia [Electronic Educational Resources. General Requirements and Methods of Creation]. *Chest i zakon – Honor and law*, 1 (44), 73 – 76 [in Ukrainian].
7. Polozhennia pro elektronni osvitni resursy (zatv. Nakazom MONmolodspport Ukrainy № 1060 vid 01.10.2012 r.) [Regulation of Electronic Educational Resources (Approved by Order of Promotion Ukraine № 1060 from 01.10.2012)]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12> [in Ukrainian].
8. Hutorskoy, A. V. (2000). Internet v shkole. *Praktikum po distantsionnomu obucheniyu* [Internet in School. Workshop on Remote Learning]. Moscow: IOSO RAO [in Russian].
9. Chernilevsky, D. V. (2006). *Dystantsiina osvita ta yii informatsiini tekhnolohii: dydaktychni tekhnolohii shyrokodostupnoho navchannia* [Distance Education and Its Information Technology, Educational Technology Widely Available Training]. Kyiv: University of Ukraine [in Ukrainian].